

1 **Lesehjelp:**

2 *Forslaget til nytt prinsippprogram er eit samla, nytt forslag som blir fremja av landsstyret.*
3 *Endringar opp mot det gjeldande prinsippprogrammet er ikkje synlege i forslaget. I forslaget*
4 *til landsstyret ligg det ni dissensar. Desse er tydeleg markert med farge (Dissens nr. x) og*
5 *med overskrift som viser kor mange som støttar dissensen. Sjølve forslaget er markert med*
6 *kursiv tekst og skilt med linjer.*

7

8 NATURVERNFORBUNDET SITT

9 PRINSIPPPROGRAM

10

11 *Prinsippprogrammet gjev ei oversikt over Naturvernforbundet sitt grunnsyn, korleis*
12 *organisasjonen arbeider, og kva som er våre langsiktige politiske krav.*

13

14 1 Kva vi vil oppnå

15

16 Naturvernforbundet arbeider for eit samfunn som er godt å leve i for alle, og som kan bestå
17 over tid. I eit slikt samfunn blir naturen forvalta på ein måte som sikrar vårt felles livsmiljø,
18 og all menneskeleg aktivitet skjer i balanse med naturen og miljøet.

19

20 Livsformene i naturen er verdifulle i seg sjølv, samtidig som menneska er avhengige av dei. Å
21 ta vare på rikdomen av livsformer og økosystem er naudsynt for å sikre livskrafta og
22 produktiviteten i naturen. Vi menneske kan ikkje halda fram med å utrydde artar på jorda
23 eller øydelegge det livsmiljøet artane treng for å leve.

24

25 Mennesket er ein del av naturen. Vi lever av dei allsidige goda i naturen og har ansvaret for å
26 sikre ei økologisk, sosial og økonomisk utvikling som tar omsyn til både nolevande og
27 framtidige generasjonar sine behov. Det betyr at:

28

- 29 - Vi må ta vare på mangfaldet i naturen.
- 30 - Fornybare ressursar må takast ut på ein slik måte at ressursane kan fornye seg.
- 31 - Ressursar som finst i avgrensa mengder, må vi bruke med stor varsemd.
- 32 - Vi kan berre sleppe ut stoff som krinslauget i naturen kan bryte ned innanfor naturen
33 si bereevne.

33

34 Menneskeleg forbruk av energi og naturressursar kan ikkje vere høgare enn at det let seg
35 kombinere med å halde oppe naturmangfaldet og naturen si produksjonsevne. Tekniske
36 omleggingar er ikkje nok for å oppnå dette. For at alle menneske skal ha høve til å leve gode
37 liv innanfor rammene av jorda sitt ressursgrunnlag, må dei økonomisk rikaste redusere det
38 materielle forbruket sitt, og samfunnet kan ikkje vere avhengig av evig materiell vekst.

39

40 Å løyse globalt omfattande og alvorlege miljøproblem krev omstillingar som må drivast fram
41 med både lokal og nasjonal innsats. I ei globalisert verd krevst også globalt samarbeid og
42 internasjonale avtalar. Noreg har som eit rikt og velutvikla land både grunnlag og ansvar for
43 å vere eit føregangsland i miljøvernarbeidet. Noreg må følgje opp sine internasjonale pliktar
44 og ta ei rolle som forbilde for å bidra til framgang i det internasjonale miljøarbeidet.
45
46

47 2 Korleis vi arbeider

48

49 ***Demokratisk, landsdekkande og uavhengig***

50 Naturvernforbundet er ein demokratisk, partipolitisk nøytral medlemsorganisasjon. Folkeleg
51 engasjement gjennom lokalt naturvernarbeid er grunnlaget for arbeidet for livskraftig natur
52 og miljøgode og avgjerande for Naturvernforbundet sin styrke. Medlemmane avgjer,
53 gjennom sine tillitsvalde, kva forbundet skal meine og arbeide med. Synspunkta blir utforma
54 uavhengig av økonomiske interesser, staten og andre organisasjonar. Naturvernforbundet
55 skal jobbe for å få fleire aktive lokallag over heile landet, samtidig som aktiviteten i
56 eksisterande lokal- og fylkeslag sikrast og fornyast. Det lokale nærværet og dei tillitsvalde
57 gjev Naturvernforbundet legitimitet og demokratisk gjennomslagskraft. Organisasjonen skal
58 søkje å reflektere eit mangfald av befolkninga og arbeide for god representasjon i kjønn,
59 geografi, sosial bakgrunn og minoritetsbakgrunn blant både medlemmar, aktive og
60 tillitsvalde. Miljøagentane og Natur og Ungdom skal vere barne- og
61 ungdomsorganisasjonane til Naturvernforbundet. Gjennom å oppretthalde og byggje nye
62 samarbeid og alliansar med andre organisasjonar og initiativ, skal Naturvernforbundet auke
63 si gjennomslagskraft og oppslutnad.
64

65 ***Kunnskapsbasert opinionsdanning***

66 Naturvernforbundet treng tillit og oppslutnad for å få gjennomslag. Argumenta skal vere
67 godt oppbygde, forståelege og fagleg solide. Frivillige organisasjonar har gjennom
68 folkeopplysning spelt ei viktig rolle for demokratiseringa av Noreg. Naturvernforbundet vil
69 føre dette arbeidet vidare gjennom opinionsdannande verksemd, slik at ein lettare kan
70 innrette seg miljøvenleg, påverke andre og få folkevalde organ til å ta omsyn til naturen.
71

72 ***Saksorientert arbeid med konkrete resultat***

73 Det er gjennom arbeid med mange konkrete saker over heile landet, og med stor breidde, at
74 Naturvernforbundet er med og bergar store naturverdiar, og endrar haldningane hos folk
75 flest. Ved hjelp av politisk arbeid i enkeltsaker vil Naturvernforbundet også vise kva
76 utfordringar vi står overfor i det globale miljøarbeidet.
77

78 ***Naturglede***

79 Naturen er ei kjelde til glede og innsikt, som styrkar naturvernengasjementet. Naturglede er
80 ein viktig del av arbeidet til Naturvernforbundet. Vi vil at flest mogleg skal få glede seg over
81 naturverdiane vi vil ta vare på, at dei skal vere stolte over naturen dei har tilknytning til, og at
82 det enkle og nære friluftslivet blir teke vare på.
83

84 **Internasjonalt samarbeid**

85 Brei folkeleg deltaking er avgjerande for å løyse internasjonale miljøproblem, og sterke
86 nasjonale miljøorganisasjonar er viktige for å ta vare på miljøinteressene.
87 Naturvernforbundet skal samarbeide med miljørørsler i andre land. Samarbeidslanda har
88 ofte store miljøutfordringar og også store utfordringar når det gjeld deltaking frå sivil
89 samfunn. Naturvernforbundet er den norske medlemmen av Friends of the Earth
90 International.

91
92 Medlemskap i Regnskogsfondet er òg ein viktig del av vårt internasjonale engasjement. Det
93 internasjonale arbeidet skal bidra til å styrke lokale miljøvernorganisasjonar i dei landa vi
94 engasjerer oss i. Samstundes bidreg dette arbeidet til å styrke Naturvernforbundet sitt
95 arbeid både i Noreg og i arbeidet med internasjonale miljøavtalar.

96

97 **3 Prinsipp**

98

99 At folk skal kunne bidra til å drive fram løysingar på miljøproblema, krev eit samfunn der folk
100 har høve til å påverke sin eigen situasjon, har tilgang til kunnskap om kva som påverkar
101 miljøet, og kan delta aktivt i politisk arbeid. Myndigheitene har ansvar for å følgje opp,
102 kontrollere og innføre sanksjonar og tiltak overfor dei som bryt den norske natur- og
103 miljølovgevinga. Både myndigheitene, næringsliv og befolkning har eit ansvar for å setje seg
104 inn i og følgje felles reglar.

105

106 Naturvernforbundet meiner følgjande prinsipp må ligge til grunn for all samfunnsplanlegging:

- 107 - Kunnskap: Alle private og offentlege aktørar må ha plikt til å setje seg inn i korleis
108 verksemda deira påverkar naturen. Alle handlingar må byggje på oppdatert
109 vitskapeleg og erfaringsbasert kunnskap, der miljøkonsekvensane av handlinga blir
110 vurdert i eit livsløpsperspektiv. Alle skal ha krav på informasjon om
111 miljøkonsekvensar når det gjeld både enkeltprodukt og forbruksvarer, produksjon og
112 politiske planar og vedtak.
- 113 - Føre var-prinsippet: Dersom det er usikkert om inngrep eller utslepp vil ha skadelege
114 verknader for organismar eller økosystem, skal tvilen kome naturen til gode ved at
115 tiltaket ikkje blir gjennomført.
- 116 - Samla påkjenning: Den samla påkjenninga som naturmiljøet er eller kan bli utsett for,
117 skal vere utslagsjevande for vedtak i einskildsaker.
- 118 - Den som påverkar, skal betale: Den som påverkar miljøet på ein negativ måte, skal
119 dekke kostnadene ved tiltak som hindrar, avgrensar eller rettar opp skadane.
- 120 - Tenke globalt – handle lokalt: Tenke globalt – Handle lokalt: Det den einskilde gjer her
121 i landet, må stå i høve til globale natur- og miljøinteresser, og såleis kunne bidra til
122 utvikling som kan kome alle verdas menneske og artar til gode i dag, og i framtida

123

124 Grenseoverskridande miljøproblem krev internasjonalt samarbeid og avtalar som blir
125 oppfatta som rettferdige og rimelege av alle partar. Verdast fattigaste lir i dag under
126 miljøproblem som i stor grad er skapt av rike land og av overforbruket til privilegerte

127 grupper. Internasjonale avtalar må fremje rettferdig fordeling av verdas ressursar og styrke
128 tilgangen til demokratisk påverknad. For å oppnå dette må FN styrkast. Omsyn til miljø og
129 rettferdig fordeling av ressursar må telje meir enn mål om økonomisk vekst og auka
130 frihandel.

131

132 Naturvernforbundet støttar og respekterer urfolk sine rettar, slik dei er felt ned i
133 internasjonale avtalar som Noreg er tilslutta. Desse rettane må ligge til grunn for
134 miljøpolitikken i både Noreg og andre land.

135

136 Noreg må vere ein pådrivar og støtte opp om internasjonale miljømål og -avtalar, og
137 omsynet til natur og miljø må ligge til grunn i alt utviklingsarbeid. Samarbeid med og støtte
138 til det sivile samfunnet, inklusive miljørørsla, må vere ei viktig prioritering i Noreg sin
139 internasjonale innsats. Norske investeringar i utlandet må bidra til å sikre ei miljøvenleg
140 utvikling. Miljømessige og sosiale krav som gjeld for norske fleirnasjonale verksemder må òg
141 gjelde for aktiviteten deira i utlandet når det norske regelverket er strengare.

142

143 3.1 Vern om naturmangfaldet

144 Naturen er grunnlaget for alt liv på jorda. Ikkje berre er menneske og dyr avhengige av
145 naturen og tenestene den yter. Naturen har også verdi i seg sjølv. Vi må derfor sikre den
146 uerstattelege rikdomen av plantar, dyr og andre organismar – på land og til havs - for notid
147 og framtid.

148

149 Tapet av naturmangfald må stansast. Sunn økologisk tilstand må vere forvaltningsprinsippet
150 for all natur, også den delen av naturen som gjennom historia har vorte påverka av
151 menneskeleg aktivitet. Dette inneber å ta vare på artane, med deira genetiske variasjon og
152 dei leveområda som organismane treng for å trivast og fylle sine økologiske funksjonar.
153 Dette krev både vern av utvalde areal samt ei langsiktig forvaltning av naturverdiar som ikkje
154 er verna ved lov. Det er uakseptabelt å oppheve eller endre vern av naturområde, slik at
155 naturomsyn må vike for andre, meir kortsiktige samfunnsinteresser. Ein må også hindre
156 innføring og spreiding av ikkje stadeigne artar og genmodifiserte organismar som kan vere eit
157 trugsmål mot lokale plante- og dyreartar. Det må ikkje givast subsidiar som bidreg til
158 øydelegging av verdifull natur. Omsynet til naturmangfaldet må sikrast/takast vare på i all
159 arealplanlegging, og krava til konsekvensutgreiningar må stille minstekrav som sikrar dette.

160

161 Naturen må vere grundig kartlagt og kunnskapen må oppdaterast kontinuerleg for å
162 mogleggjere ei kunnskapsbasert forvaltning. Denne kunnskapen må omfatte naturen sine
163 system og samspelet mellom desse samt samspelet mellom naturen sine system og
164 menneska. Der kunnskap ikkje er tilstrekkeleg, må føre-var-prinsippet ligge til grunn. Inngrep
165 kan aldri forsvarast med mangel på kunnskap.

166

167 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 168 • Det må etablerast økologisk representative nettverk av verneområde og utvalde
169 naturtypar for å sikre den økologiske samanhengen over større område. Dette
170 inneberer mellom anna vesentleg vern av skog, våtmarker og marine område, samt

- 171 vidare utvikling av arbeidet med utvalde naturtypar. Områda må forvaltast aktivt slik
172 at naturmangfaldet vert teke vare på og sikrast mot inngrep som kan gjere skade på
173 naturen i området.
- 174 • Menneskelege inngrep og utbygging har ført til sterk reduksjon i inngrepsfrie område
175 i Noreg. Denne utviklinga må stoppast. Dei områda som er att, må bevarast og
176 kartleggast for verneverdige naturverdiar.
 - 177 • Det trengs omfattande tiltak for å sikre den unike vassdragsnaturen mot fleire
178 inngrep. Verneplanen må utvidast og verna vassdrag må få sterkare vern. God
179 økologisk tilstand må vere eit mål for alle vassdrag.
 - 180 • Motorisert ferdsle i utmark og vassdrag må haldast på eit minimum, og unyttig
181 køyring må ikkje tillatast. Langs kysten må ein sikre omsynet til sårbar natur og
182 moglegheita for gode naturopplevingar for folk flest.
 - 183 • Lokale naturperler og naturområde i folk sine nærmiljø må takast vare på. Omsyn til
184 desse områda si betydning for livskvalitet og helse, både i dag og i framtida, må
185 vektleggast tungt. Bymarker bør vere verna med lov og ha faste byggegrenser.
 - 186 • Rovdyra høyrer heime i norsk natur, og å verne om desse og areal som sikrar deira
187 overleving også på sikt, er ein del av det å ta vare på naturmangfaldet og
188 økosystema. Myndighetene må sikre førebyggjande innsats for å redusere tap av
189 beitedyr og for å redusere påkjenninga for råka næringar og lokalsamfunn.

190
191 **Dissens 1: Eit mindretal på 1 person i landsstyret ynskjer følgjande formulering til**
192 **erstatning for linje 186-189:**

- 193 • *Rovdyra høyrer heime i Noregs natur. Dei må få halde revir i høve til vedtekne*
194 *bestandsmål i område som ikkje samstundes nyttas til aktivitet som kan utgjere*
195 *trugsmål mot dei, t.d. sauehald, jakt med laushund og busetnad. Økonomiske*
196 *støtnads- eller erstatningsordningar kan ikkje nyttast som konfliktdempande tiltak for*
197 *å kunne halde t.d. sau og ulv i same område.*

198

-
- 199 • Som ein stor hav-, fjord og kystnasjon må Noreg vise omsyn til naturmangfaldet i
200 havet i reguleringa av våre marine næringar. Naturmangfaldslova må gjelde alle
201 norske havområde.

202

203 3.2 Stopp dei farlege klimaendringane

204 Forbruk av fossile brensel, avskoging og anna menneskeleg påverknad har ført til endringar i
205 klimaet på jorda. Klimaendringane har alvorlege konsekvensar både for oss menneske og for
206 resten av naturen. Livsgrunnlaget for mange menneske, og særleg for verdas fattigaste, blir
207 øydelagt, og store delar av naturmangfaldet står i fare for å forsvinne.

208

209 For at vi skal unngå dei mest alvorlege konsekvensane av klimaendringane, kan ikkje den
210 globale temperaturen stige meir enn 1,5 gradar over førindustrielt nivå. Det betyr i praksis at
211 alle klimagassutslepp frå fossil energi og avskoging må stansast så raskt som mogleg.

212 Alle land må omstillast til samfunn som praktisk talt er utan bruk av fossil energi, og som
213 byggjer opp att karbonlagera i naturen. Ettersom det er dei rike landa som har det historiske
214 ansvaret for klimakrisa, må dei derfor finansiere hovuddelen av omstillinga også i fattige
215 land. Ei rettferdig omstilling inneber at ein må ta omsyn til og sikre rettane også til dei
216 menneska og folkegruppene som er særleg sårbare eller utsette ved større
217 samfunnsendingar.

218

219 Omstillinga til det klimavennlege samfunnet må skje på naturen sine premiss. Dette inneber
220 at vi bruker naturen sine eigne mekanismar til å lagre karbon, redusere klimagassutslepp og
221 tilpasse oss klimaendingar. Intakt og robust natur verkar i seg sjølv som buffer og vern mot
222 klimaendingar og er dermed avgjerande for samfunnet sitt møte med eit endra klima.

223

224 **Naturvernforbundet meiner at:**

225 • Noreg må fase ut eigne utslepp av klimagassar, i tråd med sitt historiske ansvar. Som
226 oppfølging av Paris-avtalen må Noreg kvart femte år melde inn stadig strammare mål
227 for å redusere eigne klimagassutslepp, i tillegg til å finansiere klimatiltak i fattige land.

228 • Målet om å skape eit klimavennleg samfunn må leggje rammene for all sektorpolitikk,
229 slik at alle samfunnssektorane blir omfatta av verkemiddel som sikrar varige
230 reduksjonar i klimagassutsleppa.

231 • Arbeidet for å tilpasse samfunnet til uunngåelege klimaendingar må styrkast.
232 Naturen må forvaltast slik at økosystema blir mest mogleg robuste og i størst mogleg
233 grad evnar å tilpasse seg eit klima i endring.

234 • Rike land som Noreg må ta eit særleg ansvar for å bidra til reduksjon av utslepp og
235 sikre klimatilpassing i fattige land. Internasjonal kvotehandel og andre internasjonale
236 tiltak må sikre reelle utsleppskutt og samstundes ivareta menneske og natur, og må
237 kome i tillegg til nasjonale utsleppsreduksjonar.

238

239 3.3 Berekraftig ressursbruk

240 Vi må ta vare på den biologiske produksjonsevna, som er grunnlaget for livet på jorda og
241 sikre denne også for framtidige generasjonar. Dette inneber at vi må vere varsame når
242 ressursar blir henta ut av naturen og at desse ressursane må gå inn i eit krinslaup og brukast
243 om att slik at vi held uttaket frå naturen og avfallsstoffa vi etterlet oss, så lågt som råd.

244

245 Utslepp til luft, jord eller vatn som ikkje naturen klarer å bryte ned – eller som kan verke
246 skadeleg for menneske, dyr eller plantar – må hindrast. Plastsøppel i naturen er eit stort
247 problem. Miljøgifter og plast må erstattast av stoff som ikkje gjer skade på naturen, og der
248 slike stoff allereie er slept ut i naturen, må det ryddast opp av omsyn til naturmangfaldet,
249 menneske si helse og naturen si evne til å gje rein luft, mat og vatn.

250

251 Bruk av land og hav til produksjon av mat, fiber, energi og andre varer må innrettast slik at
252 folk får dekka dei grunnleggande behova sine utan å øydelegge grunnlaget for å forsyne
253 framtidige generasjonar. Når vi forbruker varar produsert utanfor landet, må vi vurdere heile
254 produksjonskjeda, slik at den samla miljøpåverknaden blir teken med i rekneskapen.

255

256 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 257 • Bruk av miljøgifter må vere strengt regulert, når det gjeld både innanlandsk bruk og
258 import av varer som inneheld eller er produsert ved hjelp av giftige stoff.
259 Skadeverknader av tidlegare utslepp av miljøgifter må kartleggast og minimerast.
- 260 • Prisen på bruk av ressursar må reflektere dei reelle kostnadane ressursuttaket har for
261 miljø og menneske. Dette kan bli oppnådd gjennom avgifter som sikrar at
262 miljøpåverkar betaler, eller gjennom reguleringar som legg avgrensingar på
263 ressursbruken.
- 264 • Bruken av plast må reduserast. Miljøvenlege alternativ må takast i bruk, og det
265 må ryddast opp i plastforureininga til havs og til lands.

266

267

268 4 Miljøvern i praksis

269

270 4.1 Primærnæringane

271 Matproduksjonen, både på land og til havs, må skje på ein måte som gjer at vi klarar å dekke
272 menneska sine næringsmessige og kulturelle behov, bevarer naturmangfaldet og ikkje
273 svekker verda sine framtidige moglegheiter for å produsere mat. Det krev at menneska
274 baserer kosthaldet sitt på matvarer med lågt energi- og ressursforbruk, og at haustinga av
275 ressursar skjer på ein skånsam måte for naturen. Omsynet til at menneske verda over skal
276 ha nok mat, må ligge til grunn for kor og korleis vi produserer mat, og korleis ressursane blir
277 fordelt. At det skal vere nok mat også for framtidige generasjonar, må ligge til grunn for i kva
278 omfang og korleis vi hentar ut matressursar, enten det er på land eller frå havet. Bruken av
279 skadelege stoff i jordbruk, skogbruk, fiske og oppdrett må haldast på eit minimum og på sikt
280 fasast ut.

281

282 Det er viktig å oppretthalde og styrke matproduksjonen i heile landet. Dette må til for å sikre
283 mat til eiga befolkning, minske transportbehovet og for å ivareta busetnad, utmark og
284 kulturlandskap med det tilhøyrande naturmangfaldet.

285

286 Når vi hentar materiale frå norske skogar, må omsynet til naturmangfaldet og anna framtidig
287 nytte av skogressursane ligge til grunn for mengda ressursar som blir henta ut, og måten det
288 blir gjort på.

289

290 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 291 • Patent på levande organismar eller naturleg førekomande biologisk materiale må
292 ikkje tillastast.
- 293 • Genmaterialet i levande organismar er ikkje eigeiendomen til nokon og må ikkje endrast
294 på. Primærnæringane må ikkje nytte veksthormon eller genmodifiserte dyr eller
295 plantar.

- 296 • Risiko for alvorlege smittesjukdomar må reduserast både ved tiltak heime og
297 gjennom importrestriksjonar.
- 298 • Fiskeoppdrett og kjøttproduksjon må i minst mogleg grad baserast på fó r som kan gå
299 til menneskemat, eller som har negative fylgjer for miljøet eller for global fordeling av
300 naturressursar.
- 301 • Norsk landbruk må basere seg på lokale og miljøvenlege ressursar, og bruken av
302 energi, plantevernmidlar og kunstgjødsel og importert kraftfór må vere så låg som
303 mogleg.
- 304 • Dyrka og dyrkbar jord må haldast i hevd og bevarast for matproduksjon.

306 **Dissens 2: Eit mindretal på 3 personar i landsstyret ynskjer å legge til følgjande punkt:**

- 307 • *Det bør leggest avgift på bruk av torv i landbruksproduksjon, og bruk av torv bør*
308 *verta forbode i privat hagebruk.*

310 **Dissens 3: Eit mindretal på 1 person i landsstyret ynskjer å legge til følgjande**
311 **kulepunkt:**

- 312 • *Utanfor dei definerte reviområda for dei einskilde artar rovdyr er det rovdyra som*
313 *må vike for interesser knytt til primærnæring, jakt og busetnad.*

-
- 316 • Fiskeressursane er viktige for matforsyninga i verda og må forvaltast slik at dei varer
317 evig. Fiskeria må ta vare på primærproduksjonen i havet og dei lågare ledda i
318 næringskjedene.
- 319 • Havet og fiskeressursane må vere underlagt nasjonal og internasjonal kontroll, og det
320 må sikrast at fisken er eigd og forvalta av fellesskapet. Særleg må fiskeressursane
321 kome kystsamfunna til gode, og urfolksrettar må ivaretakast.
- 322 • Oppdrett må skje i lukka anlegg og ikkje forringe miljøet i dei hav- og fjordområda der
323 verksemda går føre seg. Dersom ikkje oppdrettsverksemda kan drivast utan ureining
324 og sjukdomsspreiing eller på ressursar som ikkje skadar naturmangfald eller
325 ressurstillfang andre stader, må omfanget av oppdrettsnæringa reduserast.
- 326 • Skognæringa må operere innanfor rammer som sikrar naturmangfald, friluftsliv og
327 karbonbinding. Skogbruket må i større grad drivast basert på utvalshogst. Hogst må
328 berre skje etter søknad og etter kartlegging av natur- og friluftsverdiar.

330 **Dissens 4: Eit mindretal på 1 person i landsstyret ynskjer følgjande formulering til**
331 **erstatning for linje 326-328:**

- 332 • *Skogen si rolle som karbonbinder, arena for opplevingar og leveområde for dyr må*
333 *vere overordna omsynet til skognæringa.*
-

- 335 • Skogsressursar er eit knappleiksgode og må brukast der dei gjev størst reduksjon av
336 klimagassar. Tømmer og tre skal prioriterast som bygningsmateriale, og
337 avfallsressursar kan gå til andre føremål som gjev høg utnytting av ressursane, som
338 lokal varmeproduksjon og ulike industriføremål.

339

340 4.2 Energi

341 Menneska treng energi, og den må vere fornybar og klimavenleg, brukast effektivt,
342 produserast og transporterast utan å skape ureining eller uoppretteleg skade på
343 naturmangfaldet. Vi må nytte rett energiform til ulike bruksområde og vi må effektivisere
344 sjølve energibruken. Det inneber også at vi må gjere ei omlegging av energibruken, slik at
345 fossil energibruk blir redusert og erstatta av fornybar energi.

346

347 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 348 • Det samla energiforbruket må reduserast og bli mest mogleg effektivt.
349 Energieffektivisering og -sparing må premierast gjennom eigna verkemiddel. Det må
350 stillast strenge krav til energibruk i bygningar. Desse krava må strammast inn med
351 jamne mellomrom, slik at bygg og anlegg i størst mogleg grad er sjølvforsynt med
352 energi, med lågt energiforbruk og ressursfotavtrykk i eit livsløpsperspektiv.
- 353 • Norsk olje- og gassverksemd må trappast ned og gradvis fasast ut ved at det ikkje
354 opnast for leiting og utvinning av olje og gass i nye område. Barentshavet, havområda
355 utanfor Lofoten, Vesterålen og Senja, Skagerrak, Mørebasenget og kystnære
356 område må bli gitt ei særskilt og varig vern mot olje- og gassverksemd.
- 357 • Ny fornybar energi må verke til å redusere forbruket av fossil energi. Samstundes
358 med energisparing må Noreg satse på ny fornybar energi, slik som bio- og solenergi,
359 bølge- og vindkraft og geovarme. Ved all utbygging må det takast særskilt omsyn til
360 naturmangfald, folkehelse og landskap.

361

362 **Dissens 5: Eit mindretal på 2 personar i landsstyret ynskjer følgjande kulepunkt til**
363 **erstatning for linje 357-360:**

- 364 • *Ny fornybar energi er naudsynt for å møte klimautfordringane. Samstundes med*
365 *energisparing må Noreg satse på utbygging av bio- og solenergi, geokraft, bølgekraft*
366 *og vindkraft. Utbygging av fornybar energi må vere skånsamt mot naturmangfaldet,*
367 *andre fornybare næringar og urfolk.*

368

369 **Dissens 6: Eit mindretal på 8 personar i landsstyret ynskjer følgjande kulepunkt til**
370 **erstatning for linje 357-360:**

- 371 • *All energien vi bruker, må vere fornybar og klimavenleg. Utbygging av fornybar*
372 *energi må verke til å redusere forbruket av fossil energi, og skal taka særskilt omsyn*
373 *til naturmangfald, folkehelse og landskapsverdiar. Potensialet for å frigjere fornybar*
374 *energi gjennom energieffektivisering må vere hovudgrunnlaget for å erstatte all fossil*
375 *energi med fornybar.*

376

377

378 • Overføringsnett til andre land skal ha som mål å bidra til meir effektiv og fornybar
379 energibruk, ikkje omfattande eksport av straum. Kraftutveksling med andre land
380 bidreg til god utnytting av kraftressursane og reduserer behovet for reservekraft og
381 tilhøyrande naturinngrep og klimagassutslepp. Fordi transport av kraft inneber
382 energitap og kan gje betydelege naturinngrep, bør det vere eit mål å utnytte
383 energiressursane nær der dei oppstår, og til fortrenging av fossil energibruk i Noreg
384 og i utlandet.

385 • Atomkraft inneber ein så stor fare for miljø og menneske i samband med produksjon
386 og avfallshandtering at det er ei uakseptabel energikjelde. Det må derfor ikkje
387 byggjast nye atomkraftverk i Noreg, og Halden-reaktoren må leggjast ned. Noreg må
388 arbeide for å sikre atomavfallet i norske nærområde.

389 • Ujamn tilgang til, og lite effektiv bruk av, energi er med på å oppretthalde den skeive
390 måten velstand er fordelt på globalt. Internasjonal bistand må i større grad rettast
391 inn mot å nå dei fattigaste med desentraliserte tiltak for energieffektivisering og bruk
392 av fornybar energi.

393

394 4.3 Transport

395 All transport påverkar miljøet ved at det krev forbruk av energi, legg beslag på areal og fører
396 til uønskte konsekvensar i form av forureining, støy og ulykkesrisiko. Store
397 infrastrukturprosjekt, og særleg vegutbyggingar, legg til rette for auka trafikk og gjev store
398 negative konsekvensar for natur, friluftsområde og matjord. Dette gjer at vi må ta i bruk
399 fleire verkemiddel, slik at transportbehovet blir redusert og at den naudsynte transporten
400 blir gjort med låg miljøpåverknad.

401

402 Betre planlegging av regionar, byar, tettstader og ulike samfunnsfunksjonar er avgjerande
403 for ikkje å auke behovet for transport generelt, og spesielt for å unngå å leggje til rette for
404 meir privatbilisme. Vidare må kollektive løysingar utformast slik at dei gjev folk reelle
405 alternativ til bilkøyring og flytransport. Samstundes må miljøvennlege teknologiar
406 prioriterast og leggjast til rette for, slik at den transporten samfunnet treng, skjer med så låg
407 miljøpåverknad som mogleg.

408

409 **Naturvernforbundet meiner at:**

410 • Byar og tettstadar må fortettast og byggjast ut med mål om minst mogleg
411 transportbehov, på ein måte som tar vare på grønne lunger, samstundes som det blir
412 lagt til rette for syklande og gåande. Også i den overordna samfunnsplanlegginga,
413 enten det gjeld transport av varer eller plassering av viktige samfunnsfunksjonar, må
414 målet vere å redusere transportbehovet.

415 • Kollektivtilbodet må vere godt, både for daglege reiser til arbeid og fritidsaktivitetar
416 og for lengre reiser. Dette inneber både korte reisetider, tilstrekkeleg mange
417 avgangar og stor kapasitet. Jernbanen må vere utbygd for å ta unna langt større delar
418 av transporten som i dag går med privatbil, fly og lastebil. Ekspressbuss er eit viktig

- 419 supplement der det ikkje går tog. Sjøfrakt må vere eit miljøvenleg og attraktivt
420 alternativ til lastebil.
- 421 • Vegkapasiteten må ikkje utvidast, og vegutbyggingar som gjev meir trafikk og store
422 arealinngrep, må ikkje realiserast. Trafikktryggingstiltak må gjennomførast utan at
423 dette aukar den samla kapasiteten på vegen eller styrkar vegtransporten si
424 konkurransekraft. Miljøutfordringane frå flytrafikken tilseier òg at trafikken og
425 flyplasskapasiteten ikkje kan aukast.
 - 426 • Noreg bør, nasjonalt og internasjonalt, støtte utvikling av ein mest mogleg
427 miljøvenleg transportsektor, med auka energieffektivitet, redusert ressursforbruk og
428 redusert miljøpåverknad. Dette inneber både at forskning på betre teknologiar for
429 private og kollektive løysingar må støttast, og at ein må motivere til at desse
430 løysingane blir tatt i bruk. Hovudstrategien for ny teknologi må vere løysingar som
431 reduserer energibehovet og elektrifiserer mest mogleg av transportsektoren.
432 Resterande energibehov må dekkast av fornybart drivstoff med lågt klima- og
433 ressursfotavtrykk.
 - 434 • For å avgrense transportmengda og utnytte transportmidla betre, må transport
435 flyttast til dei minst miljøskadelege transportformene, og ny og betre teknologi må
436 takast i bruk. Det betyr blant anna at miljøavgiftene må vere høge, både på transport
437 innan og over landegrensene.

438

439 4.4 Industri

440 Utviklinga av industrien er viktig for å oppnå eit samfunn i balanse med naturen, når det
441 gjeld klimagassar, ressursbruk, forureining og naturinngrep. Dette krev at industrien er
442 energieffektiv, har god ressursutnytting og i størst mogleg grad er grunnlagt på fornybare og
443 lokale eller gjenvunne ressursar, har minimale utslepp av alle typar forureining og minimale
444 naturinngrep i alle ledd av produksjonen. Myndighetene må bidra til dette gjennom
445 reguleringar, forskingsinnsats og økonomiske tiltak, men industrien sjølv har òg eit ansvar
446 for å sikre ei miljøvenleg vidareutvikling av eiga verksemd.

447

448 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 449 • Forureinaren-skal-betale-prinsippet må utvidast, slik at verksemdar får ansvar for og
450 forplikningar knytte til skadar årsaka av verksemda og produkta deira.
- 451 • Ny etablering av industri og bergverk må berre skje der det kan sikrast at dette ikkje
452 fører til forureining eller til andre verknader som skadar naturmangfaldet og
453 tradisjonell bruk av området.
- 454 • Det må utviklast alternativ materialproduksjon til erstatning av miljøskadelege
455 material og deira råstoff.
- 456 • Alle typar industri og byggeverksemd, inkludert gruver, skal ha null avfall som mål.
457 Restmassar og avfall skal prioriterast til produksjon og byggje- eller anleggsformål
458 framfor bruk av nye råvarer og må ikkje deponerast i sårbare naturområde.

- 459 • Der det er teknisk mogleg, skal gruvedrift gjerast under jorda framfor i dagbrot. Det
460 må òg vere forbod mot å sleppe industriavfall i sjø eller fjordar, og gruvedrift på
461 havbotnen må ikkje tillatast.
- 462 • Fangst og lagring av CO₂ frå punktutslepp må takast i bruk for å redusere
463 klimaforureining frå industrien.
- 464 • Kysten må ha eit sterkt og førebyggjande oljevern, med rask responstid og beredskap
465 også for alvorlege ulykker under vanskelege forhold.
- 466

467 **Dissens 7:** *Eit mindretal på 1 person i landsstyret ynskjer eit kombinert kapittel «4.2 Energi*
468 *og Industri», som er attgjeve i vedlegg 1, til erstatning for kapittel 4.2 Energi (linje 339-*
469 *392 og kapittel 4.4 Industri (linje 440-465). Nummereringa i overskriftene i resten av*
470 *kapitelet vil –dersom dette blir vedteke – bli oppdaterte.*

471
472

473 4.5 Forbruk, avfall og handel

474 Mange av varene vi forbruker, er ressurskrevjande og miljøskadelege. For å redusere
475 miljøpåverknaden av forbruket vårt må vi forbruke mindre, samstundes som varene vi
476 bruker, må vere miljøvennlege og lette å attvinne. For å redusere miljøpåverknaden frå
477 transport er det eit mål å produsere varer nært forbrukarane når ressursgrunnlaget tilseier
478 det.

479

480 Å ta hand om avfall vil alltid gje forureining eller anna miljøpåverknad. Derfor må
481 avfallsmengda gjerast minst mogleg, og vi må sjå avfall som ein ressurs – ikkje som søppel.
482 Det må leggst til rette for ombruk, i tillegg til resirkulering og attvinning av produkt og
483 materiale. Der dette ikkje er mogleg, bør forbrenning av avfall skje med energiattvinning.

484

485 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 486 • For å redusere forbruk og avfallsmengde må produkt vere produsert for å vare lengst
487 mogleg, vere lette å reparere og brukast om att og enkle å resirkulere. Alt avfall skal i
488 utgangspunktet bli resirkulert eller gjenvunne.
- 489 • Alt farleg avfall må samlast inn og handsamast på ein miljømessig forsvarleg måte.
- 490 • Nye kjemikaliar må ikkje tillatast før det er dokumentert at dei ikkje kjem til å
491 oppkonsentrerast i næringskjeda, eller at det ikkje gjer alvorleg skade på levande
492 organismar.
- 493 • Det må stillast strenge miljøkrav ved innkjøp og avfallshandsaming, så vel til private
494 hushald som til offentleg og privat verksemd.
- 495 • Det offentlege må vere ein spydspiss når det gjeld innkjøp og forbruk av
496 miljøvennlege produkt og tenester.
- 497 • Internasjonale miljøavtalar må bli overordna i høve til handelsavtalar.
- 498
- 499

500 **VEDLEGG 1:**

501 ***Mindretalets forslag til eit kombinert kapittel 4.2 Energi og industri:***

502

503 **4.2 Energi og industri**

504 Menneska treng energi, og den må vere fornybar, brukast effektivt, produserast og
505 transporterast utan å skape ureining eller uoppretteleg skade på naturmangfaldet. Vi må
506 nytte rett energiform til ulike bruksområde og vi må effektivisere sjølve energibruken. Det
507 inneber også at vi må gjere ei omlegging av energibruken slik at fossil energibruk blir
508 redusert og erstatta av fornybar energi.

509

510 Energiforbruk har nær samanheng med anna ressursbruk, miljøpåverknad, levestandard og
511 livskvalitet for den enkelte og for samfunnet totalt. Noreg sitt energiforbruk er ikkje
512 berekraftig i eit globalt perspektiv. Som storprodusent av fornybar energi, og som eit land
513 som har tent mykje på fossil energiproduksjon, må Noreg bidra til ei jamnare global
514 fordeling av dei goda energiproduksjon gjev. Dette kan mellom anna bety eksport av
515 overskot av elektrisk kraft og industrivarer framstilt ved hjelp av denne.

516

517 Utviklinga av industrien er viktig for å oppnå eit samfunn i balanse med naturen, når det
518 gjeld både klimagassar, ressursbruk, forureining og naturinngrep. Dette krev at industrien er
519 energieffektiv, har god ressursutnytting og i størst mogleg grad er grunnlagt på fornybare og
520 lokale eller gjenvunne ressursar, har minimale utslepp av alle typar forureining og minimale
521 naturinngrep i alle ledd av produksjonen. Myndighetene må bidra til dette gjennom
522 reguleringar, forskingsinnsats og økonomiske tiltak, men industrien sjølv har òg eit ansvar
523 for å sikre ei miljøvenleg vidareutvikling av eiga verksemd.

524

525 **Naturvernforbundet meiner at:**

- 526 • Norsk olje- og gassverksemd må trappast ned og gradvis fasast ut ved at det ikkje
527 opnast for leiting og utvinning av olje og gass i nye område.
- 528 • Fossil energibruk må erstattast av fornybar energi for å gi tilstrekkeleg store
529 reduksjonar i klimagassutslepp, i samband med CO₂-fangst frå punktutslepp.
- 530 • Ny fornybar energi må verke til å redusere forbruket av fossil energi.
- 531 • Atomkraft inneber ein så stor fare for miljø og menneske i samband med produksjon
532 og avfallshandtering at det er ei uakseptabel energikjelde.
- 533 • Ujamn tilgang til, og lite effektiv bruk av, energi er med på å oppretthalde den skeive
534 måten velstand er fordelt på globalt. Internasjonal bistand må i større grad rettast
535 inn mot å nå dei fattigaste med desentraliserte tiltak for energieffektivisering og bruk
536 av fornybar energi.
- 537 • Forureinaren-skal-betale-prinsippet må utvidast, slik at verksemdar får ansvar for og
538 forplikningar knytta til skadar årsaka av verksemda og produkta deira.
- 539 • Satsing på sjølvberging av mat, og ein fiskeripolitikk som sikrar levering til lokale
540 fiskemottak og industri, er vesentleg for å utvikle og oppretthalda ein norsk
541 matvareindustri basert på kortreiste råvarer.